

СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ

*Дорошенко Г.О. д.е.н., професор
Калініченко Л.Л. д.е.н., професор
Харківський національний університет ім. Каразіна В.Н.*

Внаслідок повномасштабного російського воєнного вторгнення на українську територію освітня галузь України, так само, як і всі сфери суспільного життя, зазнала значних трансформацій створюючи численні виклики та проблеми.

Освіта стала жертвою збройних конфліктів, російські війська руйнують школи та університети, дитсадки і дитячі будинки. Від бомбардувань та обстрілів постраждали 3793 закладів освіти, 365 з них зруйновано повністю [1]. Тільки в Харківській області зруйновано і пошкоджено 579 закладів освіти (табл. 1).

Таблиця 1 - Кількість зруйнованих та пошкоджених закладів освіти в Харківській області [1].

Заклади освіти	Кількість
Кількість зруйнованих закладів освіти	
Дитячих садочків	8
Шкіл	35
Заклади професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О	2
Заклади фахової передвищої освіти ЗФПО	1
Заклади позашкільної освіти	5
Всього зруйновано	51
Кількість пошкоджених закладів освіти	
Дитячих садочків	191
Шкіл	269
Заклади професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О	18

Заклади фахової передвищої освіти ЗФПО	29
Заклади позашкільної освіти	26
Заклади вищої освіти	24
Заклади спеціалізованої освіти	22
Всього пошкоджено	579

Збройний конфлікт створює серйозні загрози для безпеки учнів, вчителів і навчальних закладів. Учасники освітнього процесу переживають травматичні події і психологічний стрес, що впливає на їх здатність навчатися та викладати, а сам процес навчання розриваний.

За період ведення в Україні військових дій до психологічної служби надійшло 4 769 969 звернень. У тому числі звернень від батьків - 1 560 953, від педагогічних працівників - 1 437 237, від учнів - 1 426 599, від інших зацікавлених осіб - 345 180 [2] .

Отже, всі учасники освітнього процесу потребують надзвичайної психологічної підтримки та допомоги. Співробітники психологічної служби встановлюють активний зв'язок з учасниками освітнього процесу через інформаційно-комунікаційні технології, проводять консультації через платформу "Кабінет психолога/соціального педагога" та надають необхідну інформаційну підтримку. Міністерством освіти і науки України створено робочу групу з питань створення фізично та психологічно безпечних умов у закладах освіти [3].

Завдяки підтримці ЮНЕСКО в партнерстві з МОН розроблено такі проєкти:

- організаційноієрархічна система управління безпечним освітнім середовищем;
- концепція трансформації психологічної служби та психосоціального супроводу в системі освіти;
- регламент роботи закладів освіти в умовах надзвичайних ситуацій.

Ці програми і пректи допоможуть учасникам освітнього процесу подолати стрес та травму і повернутися до навчання.

Ще одним викликом повномасштабної збройної агресії РФ проти України є зменшення фінансування освіти, оскільки ресурси перерозподіляються на потреби оборони та гуманітарної допомоги. У 2022 р. видатки зведеного бюджету на освіту становили 290,76 млрд грн (6,2 % ВВП); на 2023 р. заплановано 302,25 млрд грн (4,8 % ВВП). Видатки на освітню субвенцію у 2022 р. дорівнювали 99,09 млрд грн, на 2023 р. заплановано 87,52 млрд грн [2] (табл.2).

Таблиця 2 - Видатки зведеного бюджету на освіту у 2022–2023 рр. (за рівнями освіти) [2].

Напрямок	Видатки, Факт 2022 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2022 р., осіб	На одного здобувача, 2022 р., грн	Видатки, план 2023 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2023 р., осіб	На одного здобувача, 2023 р., грн
Дошкільна освіта	40,7	1 111 358	36 629,53	51,4	739 722	69550,45
Загальна середня освіта	145,3	4 230 358	34 346,84	145,1	4 041 976	35 898,28
Професійна (професійно технічна) освіта	15,5	1 243 825	63 571,73	17,3	230 474	75 049,68
Фахова передвища освіта	14,9	362 485	41 059,28	15,2	331 488	45 747,66
Вища освіта	45,9	973 205	47 116,50	48,3	1 112 965	43 400,02
Позашкільна освіта та заходи з позашкільної роботи з дітьми	13,0	980 789	13 208,17	14,5	1 011 403	14 361,04

Водночас, незважаючи на те, що показники Державного бюджету України на 2023 рік готувалися в умовах високого ступеня невизначеності, а основні фінансові ресурси країни спрямовувалися на обороноздатність, для освіти було запроваджено дві нові субвенції: – субвенцію на

облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти – 1,5 млрд грн; – субвенцію на придбання шкільних автобусів – 1 млрд грн.

Ще одним вагомим викликом є проблема освітніх втрат серед учнів і студентів, що пов'язані через складні умови навчання дітей у період дії воєнного стану. Це може призвести до загрозливих наслідків, адже навчальні втрати:

- можуть спричинити значний негативний вплив як на розвиток особистості (зокрема через втрату можливостей для розкриття її потенціалу), так і на добробут цілих суспільств у майбутньому;

- мають накопичувальний ефект, а отже, забуте чи упущене сьогодні призведе до ще більших втрат надалі, на наступних етапах навчання;

- поглиблюють нерівність в освіті через збільшення вже наявних навчальних розривів (наприклад, між успішністю учнів із родин з низьким і високим рівнем доходу, із сільських та міських шкіл тощо);

- можуть призвести до серйозних економічних наслідків у майбутньому.

Всі ці фактори сприяють зниженню якості освіти під час воєнного конфлікту. Отже, після закінчення війни виникає велика потреба у відновленні освітніх систем та підтримці учнів і студентів, які пережили воєнні конфлікти. Це включає в себе реабілітацію, психологічну підтримку та забезпечення гнучкості у навчанні. За словами міністра освіти і науки Оксена Лісового «шляхи надолуження освітніх втрат можуть бути різними: перегляд та адаптація освітніх програм, розроблення експрес-курсів, створення додаткового цифрового контенту й розвиток Всеукраїнської школи онлайн, тьюторинг і адаптація освітнього процесу, щоб він був гнучкий та людиноорієнтований» [4].

Реінтеграція учасників освітнього процесу після війни є важливим завданням, і стратегії, які можуть допомогти в їх успішному поверненні до навчання та суспільства це:

- психологічна підтримка для подолання травм і стресу;
- розробка освітніх програм, спрямованих на відновлення освіти здобувачів, які були відокремлені від навчального процесу через війну;
- індивідуальний підхід оцінювання рівня знань;
- організація курсів, які допоможуть здобути практичні навички і знання для працевлаштування;
- соціальна інтеграція, що допомагає відчувати себе частиною суспільства і забезпечує підтримку в навчанні;
- гнучкість системи навчання з врахуванням змін у навчальному процесі.

Ці стратегії сприяють успішній реінтеграції учасників освітнього процесу, які пережили воєнні події, в освітнє та суспільне життя.

Література:

1. Освіта під загрозою URL: <https://saveschools.in.ua/>
2. Освіта і наука України в умовах воєнного стану *Інформаційно аналітичний збірник освіта і наука України*. Київ 2023 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
3. Про утворення робочої групи з питань створення безпечних умов у закладах освіти. Наказ МОН від 23.09.2022 № 856 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-robochoyi-grupi-z-pitan-stvorennya-bezpechnih-umov-u-zakladah-osviti>
4. Тематичний ресурс «Освіта.ua» URL: <https://osvita.ua/school/89104/>